

Володимир Марущак

завідувач кафедри державознавства і права

ОРИДУ НАДУ при Президентові України, д.держ.упр., професор

Катерина Бачинська

доцент кафедри державознавства та права

ОРИДУ НАДУ при Президентові України, к.держ.упр.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ І СУСПІЛЬНИЙ КАПІТАЛ

Стаття розглядає функціонування державного управління економіки у процесі розвитку суспільного капіталу, що веде до якісно нових зв'язків та впливу держави на економічні процеси. Це дає можливість зрозуміти сучасні економічні процеси та надати ефективності державному регулюванню ринкових відносин.

Ключові слова: економіка; суспільний капітал; управління; товарне виробництво; розширене відтворення; державне управління; державні органи.

Volodymyr Marushchak

Head of State Studies and Law Chair;

ORIPA NAPA under the President of Ukraine, Doctor in Public Administration, Full Professor

Ekaterina Bachynska

Associate Professor of State Studies and Law Chair;

ORIPA NAPA under the President of Ukraine, PhD in Public Administration

PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC CAPITAL

The article examines the functioning of public administration in the process of development of social capital, which leads to qualitatively new connections and the influence of the state on economic processes. This makes it possible to understand modern economic processes and provide efficiency to state regulation of market relations. The current state of economic processes is significantly related to the influence of the state and the economy among themselves. These connections affect public relations. There is a need to understand the underlying processes that are associated with these phenomena in order to progress social development. The problem of the influence of the state on the economy and the economy on the state has been, is and will be one of the central problems of society. The importance of this issue is especially emphasized by the coronavirus pandemic.

Research on this issue in the field of public administration today is practically not presented. The purpose of this article is to reveal the deep relationship between the state and the economy against the background of the processes of education.

The process of movement of social capital in terms of expanded reproduction is directly related to the state. First, expanded reproduction is the financial base of the state. If the surplus in production will go entirely to the needs of the state, then the actual reproduction will be simple, but the stability of society will be achieved, because the state will exist not at the expense of the necessary product of society, but at the expense of additional product (ie newly created value). Thus, the state is directly dependent on the functioning of social capital and can normally exist only in conditions of expanded reproduction, and therefore the state is interested in it. Thus, there is a direct connection and dependence of the state on the economy. All this dependence of the state on the economy in itself leads to its involvement in the regulation of economic processes in order to support the process of expanded reproduction. Such regulation can be effective if the state regulates social production not sporadically, not in the course of its functioning, but systematically, by pre-thought-out actions aimed at effective regulation of production. It allows to systematically judge the state of the economic structure and its potential, ie to objectively determine the possibilities of accumulation of finances through the state budget with the least damage to economic development. Such a clash reflects both on the state and on the functioning of social capital. This is the need to optimize government spending, improve the domestic structure in order to reduce spending on inefficient government agencies. In addition, the state's interest in the constant expansion of social capital pushes the state to develop solutions and develop measures that can help expand reproduction.

Key words: economy; social capital; management; commodity production; expanded reproduction; public administration; public authorities.

Постановка проблеми

Сучасний стан економічних процесів суттєво пов'язаний з впливом держави і економіки між собою. Ці зв'язки впливають на суспільні відносини. Існує необхідність розуміння глибинних процесів, які пов'язані з цими явищами з метою прогресу суспільного розвитку. Проблема впливу держави на

економіку та економіки на державу була, є і буде однією з центральних проблем розвитку суспільства. Особливо важливість даної проблематики підкреслюється коронавірусною пандемією.

© Марущак В.П., Бачинська К.В., 2021.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження даної проблематики в галузі державного управління на сьогодні практично не представлено. Формування мети (постановка завдання). Метою даної статті є розкриття глибинних взаємозв'язків між державою і економікою на тлі процесів відтворення.

Виклад основного матеріалу

В ринкових умовах є проблеми, які важко вирішити і які потребують постійної уваги з боку держави. Розвиток ринкової економіки на базі крупного машинного виробництва ущільнює зв'язки між окремими частинами відтворення, робить їх все більш взаємозалежними один від одного, а ринок все більш не спрацьовує. Якщо держава раніше не втручалась чи недостатньо втручалась в процес функціонування суспільного капіталу, то розширення бази ринкового виробництва та зростання товарності різноманітних сторін суспільного життя все більше втягує державу в регулювання суспільного виробництва. Самоціллю держави не є регулювання руху капіталу, а збереження суспільства як співіснуючої системи, і здійснити це можливо тільки в тому випадку, якщо функціонування суспільного капіталу знаходиться під контролем держави. Звідси виникає мотив управління у діях держави щодо регулювання руху капіталів у суспільстві. Таке регулювання з боку держави з'являється не на ранньому етапі державного втручання в економіку, а тільки тоді, коли інші регулюючі інструменти руху капіталу недостатньо ефективні.

Відтворення у межах суспільства виступає як сукупність функціонування окремих капіталів. Інакше цю сукупність можна визначити як суспільний капітал. Суспільство виступає як своєрідне велике підприємство на чолі якого виступає держава, яка і регулює складові частини суспільного механізму. Розвиток товарного виробництва на базі крупного машинного виробництва сполучає зв'язки між окремими частинами відтворення, робить їх все більш взаємозалежними один від одного. Якщо держава раніше не втручалась чи недостатньо втручалась в процес функціонування суспільного капіталу, то розширення бази товарного виробництва та зростання товарності різноманітних сторін суспільного життя все більше втягує державу в регулювання суспільного виробництва.

Нерозвинутість товарного виробництва і розпорошення його товаровиробників при недостатній транспортно-інформаційній мережі між ними вела до автономності існування окремих його частин, до слабого зіткнення окремих капіталів. В силу цього ринок розвивався сам по собі та не вимагав коригуючого втручання у його функціонування. Але розвиток простого товарного виробництва призвів до виникнення товарного виробництва вільної конкуренції. В цих умовах починається зіткнення капіталів, боротьба між ними на ринку, і врешті решт, відбувається диференціація капіталів, яке виражається як процес конкуренції та централізації капіталів. Зростання масштабів капіталів на цій основі веде до виникнення товарного виробництва монополістичного типу, де загальними двигунами економіки та розвитку товарного виробництва виступають монополії. На даному етапі товарного виробництва,

монополії все більше впливають на соціально-економічне життя суспільства, при цьому захищаючи свої власні інтереси. Оскільки вплив капіталу є все більш значним на суспільство та все більш вузько корисним, то неминуче і те, що держава як гарант існування суспільства все більше втягується в регулюючий вплив на економічні процеси. Самоціллю держави не є регулювання руху капіталу, а збереження суспільства як співіснуючої системи, і здійснити це можливо тільки в тому випадку, якщо функціонування суспільного капіталу знаходиться під контролем держави. Звідси виникає мотив управління у діях держави щодо регулювання руху капіталів у суспільстві. Регулювання з боку держави з'являється не на ранньому етапі державного втручання в економіку, а тільки тоді, коли інші регулюючі інструменти руху капіталу являються недостатньо ефективними.

Кожна стадія розвитку виробництва та відповідна їй система управлінності може бути вичерпана. Коли просте товарне виробництво вичерпує себе, йому на зміну приходить товарне виробництво вільної конкуренції. Коли оперативні засоби впливу держави на економіку не дають жаданого результату, то в системі управління економікою виникає потреба використання засобів планового характеру. Велика депресія 1929-1933 рр. показала, що методи оперативного втручання держави в регулюванні економікою вже не давали передбаченого результату, і тому починаються перші спроби програмувати економічну ситуацію як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і держави в цілому. Ця форма державного регулювання руху капіталу давала задовільний ефект, та разом з тим не дозволяла бачити процес руху суспільного капіталу. Тому все більшого розповсюдження отримують управлінські дії комплексного характеру, які дозволяють передбачити процес руху економіки в цілому та на перспективу.

Управління, як форма управлінності, прогресивна по своїй сутності, оскільки допомагає не тільки збереженню суспільства як існуючої системи а і дає імпульс її розвитку. Вірно спрямовуючи напрямки руху капіталу, уловлюючи наслідки її функціонування, блокуючи ймовірні негативні явища, впроваджуючи в систему фактори, активізуючи мотивацію суспільного капіталу, управління дозволяє згладжувати циклічний розвиток економіки, знижувати втрати капіталу, більш ефективно сполучати економічні інтереси різноманітних соціальних груп, а також окремих груп власників поміж собою.

Загальна структура суспільного капіталу зовнішньо виглядає як структура індивідуального капіталу: $C + V + M$, хоч схожість тут скоріше зовнішня. Сукупний суспільний продукт складається з фонду відшкодування (C) та національного прибутку ($V + M$). Фонд відшкодування включає в себе і зворотні витрати, які пов'язані з поверненням постійного капіталу у частини його зношення, і вартості його обернених засобів. Національний прибуток включає в себе заробітну платню робітників та індивідуальний прибуток власників засобів виробництва, які йдуть на власне споживання, а також засоби накопичення капіталу та державний бюджет (M). Вже на рівні сукупного суспільного продукту виникає об'єктивна необхідність управлінності.

Діяльність держави пов'язана з регулюванням кожного елементу сукупного суспільного продукту.

По-перше, необхідно регулювати обіг тієї частини індивідуальних капіталів, які пов'язані з відшкодуванням засобів виробництва та засобів обігу. Звідси вивається розробка нормативів амортизаційних відрахувань по структурі окремих елементів постійного капіталу та вивільнення оберненого капіталу від різного роду платежів до бюджету. По-друге, регулювання прибутку робітників та власників, що використовують його на власні потреби підіймає проблему перед державою про податкове обкладення. Рівень податків на заробітну платню повинен регулюватися так, щоб з одного боку, забезпечити нормальне відтворення робочої сили, а, з іншого, забезпечити активний рівень споживання, як заставу стабілізуючого розвитку ринку. У відношенні прибутку власників засобів виробництва, також виникає податкова проблема: податок повинен зберегти мотивацію власника до господарчої діяльності та використання прибутку на накопичення капіталу. По-третє, це дії держави у зв'язку з накопиченням капіталу. Тут можливості держави існують у плануванні стимулів та створенні пільг, направлених на вкладення капіталу у ті сфери, які пріоритетні для суспільства в цілому, які визначають сталий розвиток економіки, формування раціональної інфраструктури, розвиток передових технологій і т. ін. І ще – формування та використання державного бюджету.

Бюджет – це фінансовий план держави. Практично ніяка держава у світі не існує без свого державного бюджету. Бюджет віддзеркалює в собі всі соціально-економічні відносини суспільства і по ньому є можливість судити про стан економіки, її стабільності та можливостях розвитку. Бюджет в сучасних умовах багато в чому змінив свою мету та завдання – значною мірою є соціальним. У попередні історичні часи, державний бюджет, як такий, не існував. Йшло поточне збирання податків та використання їх на потреби держави. Податки використовувалися на утримання самого державного апарату, на публічну діяльність у суспільстві на воєнні потреби. Існувало поняття скарбниці, метою якої була акумуляція фінансових ресурсів та подальшого використання їх в державних інтересах. Держава виступала як фіскальний орган, який протистоїть своїми власними інтересами решті суспільства. Відбувалося як стихійне її формування, так і безсистемне використання, хоч елементи приблизного рахування прибутку і витрат скарбниці існували. Все це призводило до нестабільності скарбниці, недостатності коштів на поточні потреби. Тому для її поповнення використовувалися нові податки та різноманітні форми державної позики. Все це не сприяло стабільності суспільного розвитку і держава більшістю суспільства сприймалась як чужа їм сила. Нестабільність фінансів вела до залежності їх від тих слоїв суспільства, у яких були гроші, а тому і в суспільстві держава віддзеркалювала їх інтереси. Не випадково, представниками трудової вартості був обґрунтований висновок про класову сутність держави.

Розвиток товарного виробництва на базі машинного виробництва і, особливо з переходом до формування монополістичного капіталу, все глибше втягує державу у внутрішні соціально-економічні процеси. Загострення протиріччя між працею і капіталом та посилення соціально-політична нестабільність змушує державу виступати регулятором відносин між ними.

Це відображається на державному бюджеті, який більше передбачає витрати, які націлені на пом'якшення протиріччя суспільства. Звідси йде зростання витрат на соціальні потреби. Необхідність отримання коштів на ці потреби веде до пошуків коштів на них. Ускладнення зв'язків між окремими частинами суспільного життя перетворює бюджет в системний документ фінансового життя держави з плануванням його прибуткової та видаткової частини. Залежність суспільного розвитку від результатів науки веде до планування через бюджет витрат на наукові пошуки, конструкторські розробки, розвиток технологічних новинок фундаментального характеру.

Рух суспільного капіталу характеризується двома підрозділами: виробництвом засобів виробництва та виробництвом предметів споживання і може бути представлений як просте та розширене відтворення. Майже завжди модель простого відтворення виглядає так:

1. $100C + 50V + 50M$
2. $100C + 50V + 50M$

При цьому передбачається, що перший та наступний акти відтворення суспільного капіталу ідентичні. Це можливо при дотриманні певних співвідносин між 1 та 2 підрозділами: 1) $1(C + V + M) = 1C + 2C$; 2) $2(C + V + M) = 1(V + M) + 2(V + M)$; 3) $1C = 2(V + M)$.

Функціонування суспільного капіталу в рамках простого відтворення важливе саме по собі з точки зору збереження економічної системи. Це той мінімум, який забезпечує відносно стабільне функціонування суспільно-економічних відносин. Порушення цих пропорцій відтворення капіталу саморуйнівне для економічної системи, оскільки за цим порогом лежить межа кризи економічної системи майже до її повного знищення. Тому підтримка функціонування суспільного капіталу навіть на рівні простого відтворення об'єктивно потребує регулювання з боку держави. Крім того модель простого відтворення не враховує фактор держави. Держава через податки і платежі вилучає на свою користь частину коштів 1 і 2 підрозділів, що йдуть на його потреби. І цим самим руйнує пропорції, що забезпечують нормальне функціонування простого відтворення. В цих умовах держава або взагалі повинна випасти з процесу функціонування суспільного капіталу, що ні теоретично, ні практично не можливо, або всі кошти використати на споживання результатів виробництва, що досить проблематично. Принаймні це також потребує від держави планомірного управління функціонування своєї внутрішньої структури. У всякому разі, при простому відтворенні, держава об'єктивно є дестабілізуючим фактором відтворення суспільного капіталу. Функціонування держави на базі простого відтворення означає проїдання суспільством і державою обернених коштів та частини постійного капіталу. Це те, з чим реально зіткнулись в посткомуністичний період колишні республіки Радянського Союзу. Звідси виходить, що на рівні відтворення, суспільство може існувати лише тоді, коли просте відтворення може самозабезпечити себе та мінімальні потреби держави. Така ситуація потребує жорсткого управлінського початку в його діях. Не випадково функціонування радянської держави після громадянської війни здійснювалось в жорстких рамках директивного планування, як і в Японії, після другої світової війни, крім того планування використо-

увалось якоюсь мірою у Західній Європі для відбудови народного господарства після війни. Звідси також виникає висновок про те, що об'єктивно існує потреба використання управлінності руху суспільного капіталу здійснюється на базі розширеного відтворення.

Процес розширеного відтворення можна уявити у вигляді схеми

- 1) $100C + 50V + 50M$
- 2) $125C + 75V + 75M$

При цьому розширене відтворення можливе при дотриманні наступних нерівностей: 1) $1(C + V + M) > 1C + 2C$; 2) $2(C + V + M) > 1(V + M) + 2(V + M)$; 3) $1C < 2(V + M)$.

При таких нерівностях будується основа для залучення у виробництво додаткової робочої сили та засобів виробництва. В натуральному вираженні засоби виробництва та предмети споживання не залучені в новий цикл виробництва, як надлишок акта виробництва, загублюють не тільки свою коштовність, а і приречені на загибель як ті, що не знайшли своєї потреби. Все це в межах теоретичних обмежень, припущень, хоч в практиці така ситуація буде виражатися інакше, так як діє маса інших обставин. Процес руху суспільного капіталу в умовах розширеного відтворення має безпосереднє відношення до держави. По-перше, розширене відтворення є фінансовою базою держави. Якщо надлишок у виробництві буде іти повністю на потреби держави, то фактично відтворення буде простим, але при цьому буде досягнута стабільність суспільства, оскільки держава буде існувати не за рахунок необхідного продукту суспільства, а за рахунок додаткового продукту (тобто знову створеної вартості). Таким чином, держава безпосередньо залежить від функціонування суспільного капіталу і може нормально існувати тільки в умовах розширеного відтворення, а тому держава зацікавлена у ньому. Таким чином спостерігається безпосередній зв'язок та залежність держави від економіки. Вся ця залежність держави від економіки сама по собі обумовлює втягання її в регулювання економічних процесів з метою підтримки процесу розширеного відтворення. Таке регулювання може бути ефективним, якщо держава регулює суспільне виробництво не епізодично, не по ходу його функціонування, а системно, по заздалегідь проміркованим діям, які направлені на ефективне регулювання виробництва. Таким чином, об'єктивна необхідність управлінності виходить з обумовленості держави економічними процесами.

По-друге, пропорція у відносинах держави та суспільного капіталу повинна бути такою, яка б забезпечила функціонування відтворення не в простій, а у розширеній формі. Звідси виходить, що витяг коштів із суспільного капіталу повинен бути таким з боку держави на свої потреби, який забезпечив би направлення частини знову створеної коштовності на розширення виробництва. Щоб забезпечити це, необхідно знати не тільки потреби держави на забезпечення свого існування та кількості коштів на реалізацію соціальних та економічних програм держави, але і кількість коштів, необхідних на інвестування виробництва. Таке зіткнення потреб держави та суспільного капіталу в своєму розвитку можливо засобом управління. Досягнення цієї пропорції можливе шляхом будівництва різноманітних матеріальних балансів різних рівнів та видів. Вони

дозволяють системно судити про стан економічної структури та її потенційні можливості, тобто об'єктивно визначати можливості акумулювання фінансів через державний бюджет з найменшими збитками для економічного розвитку. Таке зіткнення дає зворотню рефлексію як на державу, так і на функціонування суспільного капіталу. Це необхідність оптимізації державних витрат, вдосконалення внутрішньодержавної структури з метою зменшення витрат коштів на неефективні державні структури. Крім того, зацікавленість держави у постійному розширенні суспільного капіталу підштовхує державу до опрацювання рішень та розробки заходів, які можуть допомагати розширенню відтворення.

Розвиток суспільного капіталу пов'язаний із зв'язками між 1 та 2 підрозділами процесу суспільного відтворення. На рівні господарюючих суб'єктів, які створюють засоби виробництва чи предмети споживання не видно того глобального співвідношення і необхідних пропорцій між 1 та 2 підрозділами. Недотримання цих пропорцій призводить до неефективної витрати капіталів, перевиробництва тих чи інших видів товарів та загубленню частини суспільного капіталу. Спроможність бачення таких співвідношень та перспектив їх структурної зміни в межах суспільства практично є тільки у держави. Вона є тою структурою, на якій замикається функціонування суспільного капіталу, бо держава стоїть над усіма соціально-економічними процесами, які протікають. Тому у неї є змога не тільки аналізу функціонування суспільного капіталу а і спроможність впливу на співвідношення між 1 та 2 підрозділами суспільного виробництва. Здійснення впливу на данні співвідношення здійснюються засобом регулювання програмно-цільових програм стимулювання індивідуальних капіталів по інвестуванню виробництва в тих напрямках, які б підтримували співвідношення між 1 та 2 підрозділами суспільного виробництва.

Рух суспільного капіталу безпосередньо пов'язаний з державним регулюванням грошового обігу. Виступаючи як емісійний центр, держава кількістю друкованих грошей може викликати активізацію суспільного капіталу чи пригнічувати його. Здійснювати функцію регулятора грошового обігу, держава може ефективно тільки у тому випадку, якщо їх кількість відповідає нормальному насиченню ринку. Визначення політики грошового обігу та кількості грошей в обігу можливо тільки на основі управління бо, в іншому випадку, буде здійснюватись негативний вплив на рух суспільного капіталу.

Сама необхідність регулювання грошового обігу з боку держави виникає у процесі еволюційного розвитку грошей. Існуюча у свій час монетарна система визначала кількість грошей в обігу кількістю монет з коштовних металів. Але ріст товарності різноманітних сторін соціально-економічного життя та зростання масштабів самого товарного виробництва поступово зводив ефективність цієї саморегулюючої системи нанівець. Зростання товарного виробництва призвело до недостатності самої монетарної маси, тобто і зростання руху суспільного капіталу стримувалося. Тому послідуєчим етапом розвитку грошового обігу було з'явлення паперових грошей. Перехід до паперових грошей далеко не в першу чергу пов'язаний з раціональною думкою вилучення дорогоцінних мета-

лів з обігу з метою збереження їх як фізично постійної величини, а саме, з розвитком товарного виробництва та рухом суспільного капіталу.

Виникнення паперових грошей істотно змінює положення держави в суспільстві. Якщо при існуванні монетарних грошей гроші самі себе гарантували фізичною масою золота чи срібла, які вони містили, то існування паперових грошей потребує їх гаранта. Таку роль бере на себе держава. Таким чином, держава значно втручається в економічні відносини та невідповідно стає елементом цих відносин. Звідси виникає потреба державного регулювання грошового обігу. Але необхідність державного регулювання грошового обігу виникає декілька пізніше. Існування золотого стандарту, коли кількість паперових грошей відповідає кількості золотого запасу держави ще якимось забезпечувало реальну коштовність паперових грошей, але відриг грошової маси від її забезпечення почав викликати серйозні проблеми. Інфляційний синдром явився результатом невідповідності грошової маси його золотому забезпеченню, а звідси посилення циклічності руху суспільного капіталу. В цих умовах посилюється взаємозв'язок держави та суспільного капіталу. Його нормальне функціонування неможливе без державного регулювання грошового обігу. Порушення принципу державного регулювання грошового обігу призводить до знецінення суспільного капіталу, до зниження реального життєвого рівня, депресивного стану економіки, а в деяких випадках може породжувати не тільки фінансові кризи а і соціально-економічні.

Недостатність реального забезпечення паперових грошей існуючими державними резервами у вигляді валюти чи золота, непокриті державні витрати податками, вимоги суспільного капіталу до грошової маси піднімають проблему можливої та припущеної межі знаходження грошової маси в обігу. І вирішити її можливо шляхом державного управління. В цілому кількість грошей в обігу може коливатися у межах забезпечення її валютними чи золотими запасами (нижня межа) та реальною ліквідною коштовністю державного майна (вища межа). Перевищення цієї межі означає фінансове банкрутство держави і глибоку соціально-економічну кризу. Тому коливання грошової маси між нижчою та вищою межами неможливо без моделювання руху суспільного капіталу, ринку споживання, державного прибутку та витрат інших складових соціально-економічного життя суспільства.

Істотною рисою держави у ХХ сторіччі є залучення суспільного капіталу у свою сферу діяльності у вигляді державного сектору економіки та його державного регулювання. Процес створення державного сектору економіки об'єктивний у своїй сутності і пов'язаний з тими соціально-економічними процесами, які відбуваються у нинішньому сторіччі.

Соціалістична революція в Росії призвела до того, що виробничі відносини почали складатись між державою та робітником. У даному випадку, держава була те стільки органом народовладдя, скільки власником засобів виробництва, який визначав відносини між ним та робітником з приводу формування та функціонування виробничих відносин. Діалектика розвитку полягає в тому, що у ході соціалістичної революції у базисних, тобто виробничих відносинах, місце буржуазії зайняло соціалістична держава. І особливість цього

співвідношення постає в тому, що виробничі відносини складаються не між робітниками, а між ними та державою в цілому. Зміст цього полягає в тому, що зміна відносин означає зміну власників. Власником стає соціалістична держава, тобто відносини складаються не безпосередньо між виробниками, а між ними та державою. Держава виступає тут як сила, яка породжена ними і як сила, яка стоїть над ними. Тут сутність держави двояка: вона виступає як орган політичний та економічний. Оскільки держава опосередковує економічні відносини та є однією з сторін виробничих відносин при соціалізмі, виступаючи як власник засобів виробництва, оскільки воно втручається в базис і стає його елементом. Держава при соціалізмі, втручаючись в базис конкретно своєю частиною, визначає специфіку виробничих відносин.

Після Жовтневої революції історичний процес слідував логіці свого розвитку. Почалось формування держави-власника. Це означає, держава-власник почала підпорядковувати собі державу як політичну організацію. Це означає, що держава як політична організація починає все більше віддзеркалювати не інтереси народу, а інтереси держави-власника. Звідси починається формування радянської бюрократії і авторитаризму.

Військовий комунізм в основних рисах сформував державу як власника. Така політична та економічна структура швидко вичерпала себе і стала гальмом подальшого розвитку. В конкретно-історичному плані – це відзначилось у незадоволеності існуючого положення у середовищі робочого класу, посилювались антидержавні виступи селянства. Єдиним засобом виходу з цього положення, яке б було підказане життям, була Нова економічна політика. НЕП – це не просто перехід до товарно-грошових відносин, а факт обмеження держави-власника в економіці, але не в політиці. Всі форми господарської діяльності знаходились під політичним контролем держави. Історична приреченість НЕПу відбувалась в тому, що вона допомагала поступовому зміцненню держави як, власника. Коли держава-власник зміцніла, вона ліквідувала НЕП як систему, яка заважає її подальшому розвитку держави як політичної організації.

Отримав за допомогою держави, як політичної організації необмежені можливості, вона як власник підпорядкувало собі і усі сфери господарської діяльності, в решті решт, підпорядкував собі і політичне життя суспільства. Першим великим кроком держави-власника стала насильна колективізація сільського господарства. З ліквідацією НЕПу вона охопила не тільки промисловість, але і торгівлю, громадське харчування, будівництво та інші сфери економіки. Держава як власник встановила свою монополію у сфері політики та ідеології, що привело її до диктатури. Сталінізм став відображенням та проведенням цього історичного процесу. Монополізм та диктатура стали основними факторами розвитку соціалістичного суспільства. В світі цього твердження про те, що сталінська деформація соціалізму є випадковістю – неправомірно.

Соціалістична революція призвела не тільки до зміни власників засобів виробництва, а і до створення нового власника в образі держави. Народ, який створив соціалістичну революцію, фактично залишився при своїх інтересах. Утопістами стали не тільки французь-

кі соціалісти Сен-Сімон, Фур'є, Оуен та інші, а також класики марксизму-ленінізму. В цьому плані вони являлись утопістами-комуністами. Загальна їх помилка відбулась у тому, що вони вважали, що соціалістична революція призведе до ліквідації експлуатації людини людиною. Це не відбулося. Історія не дала такого шансу. Однак, це зовсім не означає, що неможливо суспільство без відсутності експлуатації. Воно не тільки можливе, а й закономірне. Існуючі економічні процеси, що пов'язані з розвитком виробничих сил підказують таку перспективу.

Внаслідок того, що при соціалізмі держава виступає єдиним власником засобів виробництва, вона починає диктувати свою волю всім учасникам виробничих відносин. В основі цього диктату лежить авторитарне державне управління а точніше державне керування, всіх сторін суспільного життя, і, в першу чергу, економічного.

В Західних країнах розвиток державного сектору економіки йшов на фоні функціонування економіки Радянського союзу. Успіхи в економічному розвитку Країни Рад не могли лишитись без уваги, тому досвід соціалістичного будівництва на Заході вивчався. Циклічність руху суспільного капіталу у капіталістичних державах підштовхувала західні країни до пошуку компенсаторів циклічності, а Велика депресія 1929-1933 рр. поставила запитання про втручання держави в економіку і необхідність створення ефективної системи державного регулювання соціально-економічними процесами. Все це стало поштовхом до розвитку державного сектору економіки, який би став компенсатором циклічності руху суспільного капіталу з метою його вирівнювання та рішення соціальних проблем. Тому створення та розвиток державного сектору економіки не є самоціллю держави в отриманні прибутку, чи його протиставлення приватному сектору економіки.

Оскільки держава підіймає конкретні задачі перед державним сектором економіки, то і державне регулювання їм носить достатньо конкретний характер. Звідси виходить об'єктивна необхідність регулювання державного сектору економіки з боку держави. Разом з тим, мова йде не про державне керівництво сектором економіки, а про державне управління. Перше передбачає жорстку опіку держави належним йому секторам, та регламентацій діяльності державних організацій, що і відбувалось у Радянському Союзі. Тому і планування у СРСР носило директивний характер. Державне регулювання державним сектором економіки передбачає збалансовані відносини між державою та належним йому підприємствам. В цьому варіанті держава визначає стратегію діяльності державного сектору економіки, а самі суб'єкти господарювання визначають тактику своєї діяльності. Тому не випадково планова діяльність держави в розвинутих країнах носить індикативний характер. Наслідком такого державного регулювання з використанням індикативного планування є більш активний рух суспільного капіталу та стабільність темпів економічного розвитку разом із рішенням багатьох соціальних проблем.

Висновки

1. Між державним управлінням та економічними процесами існує суттєвий внутрішній зв'язок, який пов'язаний з суспільним розвитком та має історично-логічний характер розвитку економіки і су-

спільства. Зв'язок держави і економіки реалізує державне управління як форма їх сполучки.

2. Управління, як форма управлінності, прогресивна по своїй сутності, оскільки допомагає не тільки збереженню суспільства як існуючої системи а і дає імпульс її розвитку. Вірно спрямовуючи напрямки руху капіталу, уловлюючи наслідки її функціонування, блокуючи ймовірні негативні явища, впроваджуючи в систему фактори, активізуючи мотивацію суспільного капіталу, управління дозволяє згладжувати циклічний розвиток економіки, знижувати втрати капіталу, більш ефективно сполучати економічні інтереси різноманітних соціальних груп, а також окремих груп власників поміж собою.

Література.

1. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / за ред. Ю. М.Оборотова. Одеса: Фенікс, 2012. 492 с.
2. Марущак В. Государственное управление, экономика, цены: монография. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. 220 с.
- 3.Марущак В. П., Тихончук Р.Г. Державне управління в регулюванні господарської діяльності. Одеса: ПАЛЬМИРА, 2013. 252 с.
- 4.Господарське право: навч. посіб. / за ред. В. П. Марущака. Одесса: ОРІДУ НАДУ, 2016. 246 с.

References.

1. Aktualni hrani zahalnoteoretychnoi yurysprudentsii: monohrafiia / za red. Yu.M.Oborotova. Odesa: Feniks, 2012. 492 s.
2. Marushchak V. Hosudarstvennoe upravlenye, ekonomyka, tseny: monohrafiya. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. 220 s.
- 3.Marushchak V. P., Tykhonchuk R. H. Derzhavne upravlinnia v rehuliuванні hospodarskoi diialnosti. Odesa: PALMYRA, 2013. 252 s.
- 4.Hospodarske pravo: navch. posib. / za red. V. P. Marushchaka. Odessa: ORIDU NADU, 2016. 246 s.